

УДК 332.1(1-22)

Коробенко Р.І.

аспірант кафедри економіки праці та соціального розвитку,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ОЦІНКА ВПЛИВУ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено оцінці впливу рівня розвитку економічного потенціалу сільських територій на основні показники результативності бюджетної децентралізації. Досліджено зв'язок між кількістю спроможних об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ) та наявним економічним потенціалом регіону, здійснено ранжування регіонів за обсягом власних доходів до місцевих бюджетів у розрахунку на одного жителя і рівнем їх дотаційності. Розраховано зв'язок між рівнем розвитку економічного потенціалу в цілому та його окремих складників, рівнем дотаційності та власними доходами місцевих бюджетів ОТГ. Зроблено висновки, що зростання доходів місцевих бюджетів зумовлене не ефективнішим використанням економічного потенціалу громад, а іншими чинниками, зокрема передачею до місцевих бюджетів надходжень від цілої низки податків, а також що бюджети ОТГ не вичерпали свій потенціал до зростання за умови формування системи стратегій розвитку економіки територіальних громад, побудови механізму його реалізації та подолання корупції на всіх рівнях влади.

Ключові слова: економічний потенціал, сільські території, коефіцієнти кореляції, бюджетна децентралізація, місцевий бюджет, власні надходження, рівень дотаційності.

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ БЮДЖЕТНОЙ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ

Коробенко Р.И.

Статья посвящена оценке влияния уровня развития экономического потенциала сельских территорий на основные показатели результативности бюджетной децентрализации. Исследована связь между количеством способных объединенных территориальных общин и имеющимся экономическим потенциалом региона и осуществлено ранжирование регионов по объему собственных доходов местных бюджетов в расчете на одного жителя и уровне их дотационности. Рассчитана связь между уровнем развития экономического потенциала в целом и его отдельных составляющих, уровнем дотационности и собственными доходами местных бюджетов ОТГ. Сделаны выводы, что рост доходов местных бюджетов обусловлен не эффективным использованием экономического потенциала общин, а другими факторами, в частности передачей местным бюджетам поступлений от целого ряда налогов, а также бюджеты ОТГ не исчерпали свой потенциал роста при условии формирования системы стратегий развития экономики территориальных общин, построения механизма его реализации и преодоления коррупции на всех уровнях власти.

Ключевые слова: экономический потенциал, сельские территории, коэффициенты корреляции, бюджетная децентрализация, местный бюджет, собственные поступления, уровень дотационности.

ASSESSMENT OF IMPACT OF DEVELOPMENT OF ECONOMIC POTENTIAL OF RURAL TERRITORIES ON EFFECTIVENESS OF BUDGETARY DECENTRALIZATION IN UKRAINE

Korobenko Roman

The article is devoted to assessing the impact of the level of development of the economic potential of rural territories on the main indicators of the effectiveness of budgetary decentralization. As a result, it is concluded that there are significant disparities in development, which in the long run threaten to worsen the crisis in the social sphere and the field of public management of rural development. This, in turn, may lead to inadequate provision of material and technical facilities to create a level playing field for the high standard and quality of life of the population throughout Ukraine. The main quantitative indicators that will reflect the successful progress of the decentralization processes are the increase of local budgets' revenues and the decrease of the basic subsidy to territorial communities. It should be noted that as a result of the decentralization reform, all local budgets show an increase in their revenues. The relationship between the number of able united territorial communities and the existing economic potential of the region is investigated. The regions were ranked according to the volume of their revenues to local budgets per capita and their level of subsidy. The relationship between the level of development of the economic potential as a whole and its components, the level of subsidy and the own revenues of local

budgets of the OTG is calculated. Most important is the direct link between: the level of development of the economic potential and own income of the OTG budget per inhabitant; the potential of social infrastructure and the rate of growth of own income of the CTV budget per inhabitant; the share of OTGs that list reverse subsidies and potentials of economic, cultural, educational and foreign economic partnerships. The rest of the links are either inverse or insignificant. It is concluded that the growth of local budget revenues is due not to the efficient use of the economic potential of communities, but to other factors, in particular the transfer of a large number of taxes for the most part, as well as the OTG budgets did not exhaust their growth potential provided that a system of strategies for the development of the economy of territorial communities was formed and the mechanism for their implementation and overcoming corruption at all levels of government.

Keywords: economic potential, rural areas, correlation coefficients, budget decentralization, local budget, own revenues, subsidy rate.

Постановка проблеми. Наближення суспільних послуг до населення є основною метою реформи децентралізації. У 2020 р. завершується процес створення об'єднаних територіальних громад та передача їм повноважень у багатьох сферах забезпечення життєдіяльності місцевих жителів. Нині суттєвою є державна фінансова допомога, проте її обсяг порівняно з початком реформи у 2015 р. скоротився. Перед громадами постала необхідність пошуку інших стабільних джерел фінансування власних потреб.

Разом із тим недостатньо ефективно використовується економічний потенціал територій. Економічний розвиток досі не став для громад надійною матеріально-фінансовою базою для забезпечення добробуту населення та подальших трансформацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічного потенціалу сільських територій та оцінці рівня його розвитку присвячено праці А. Величко, Є. Лапіна, М. Орлатого, С. Струмліна, В. Терещенка [1], В. Школи та ін. Проте у зв'язку зі змінами у сфері управління та децентралізаційними процесами ці дослідження потребують поглиблення.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка впливу рівня розвитку економічного потенціалу сільських територій на ефективність бюджетної децентралізації в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення та аналітичний обрахунок за методом суми місць та з використанням вагових коефіцієнтів дав змогу провести ранжування сільських територій України за рівнем розвитку економічного потенціалу [1].

За показником суми місць виділено групи сільських територій регіонів України (n=3, i=37,8) (табл. 1).

У результаті зроблено висновок про наявність значних диспропорцій розвитку, які в довгостроковій перспективі загрожують обернутися поглибленням кризових явищ у соціальній сфері та сфері публічного управління сільським розвитком [1]. Це, своєю чергою, може призвести до неналежного забезпечення матеріально-технічної бази для створення рівних умов для високого рівня та якості життя населення на всій території України.

Більш ефективно використовувати економічний потенціал сільських територій заради людського розвитку покликана реформа децентралізації та створення спроможних громад. Станом на 1 липня 2019 р. утворено 913 ОТГ, із них 36 у процесі очікування виборів. Водночас попри законодавчі вимоги щодо спроможності територіальних громад, 12% із них не є такими.

Лідерами за кількістю створених ОТГ є Дніпропетровська, Черкаська та Житомирська області, аутсайдерами залишаються Закарпатська, Донецька та Харківська області (рис. 1).

Таблиця 1. Сільські території України за рівнем розвитку економічного потенціалу

Область	Сума місць	Група	Ранг розвитку економічного потенціалу
Львівська	58,0	1	1
Дніпропетровська	59,2		2
Одеська	60,0		3
Харківська	76,8		4
Вінницька	77,0		5
Київська	82,1		6
Запорізька	83,6		7
Черкаська	84,7		8
Миколаївська	85,6		9
Полтавська	92,4		10
Івано-Франківська	102,9	2	11
Волинська	103,4		12
Кіровоградська	114,7		13
Херсонська	115,5		14
Сумська	117,9		15
Чернігівська	120,9		16
Хмельницька	121,2		17
Донецька	121,6		18
Житомирська	123,9		19
Рівненська	134,6		20
Закарпатська	137,5	3	21
Тернопільська	139,5		22
Чернівецька	140,5		23
Луганська	171,5		24

Джерело: побудовано за розрахунками [1]

Найбільша частка неспроможних ОТГ у Луганській (60%), Київській (38%), Донецькій (37%) та Миколаївській (30%) областях. Щодо Луганського та Донецького регіонів, то причиною такої ситуації є військові дії. Щодо Київської та Миколаївської областей, то це вказує на слабкий взаємозв'язок між рівнем розвитку економічного потенціалу сільських територій та часткою спроможних ОТГ у загальній кількості утворених, що й підтверджує коефіцієнт кореляції – -0,27585.

Одним із завдань реформи децентралізації є забезпечення належної матеріально-технічної бази органів місцевого самоврядування для надання ними основних форм публічних послуг [3]. Досягнення цього неможливе без достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів, використовуючи не тільки зовнішні запозичення, а й внутрішні ресурси територій. Основними кількісними показниками, які відображатимуть успішний перебіг бюджетної децентралізації, є зростання власних доходів місцевих бюджетів та зменшення базової дотації територіальним громадам.

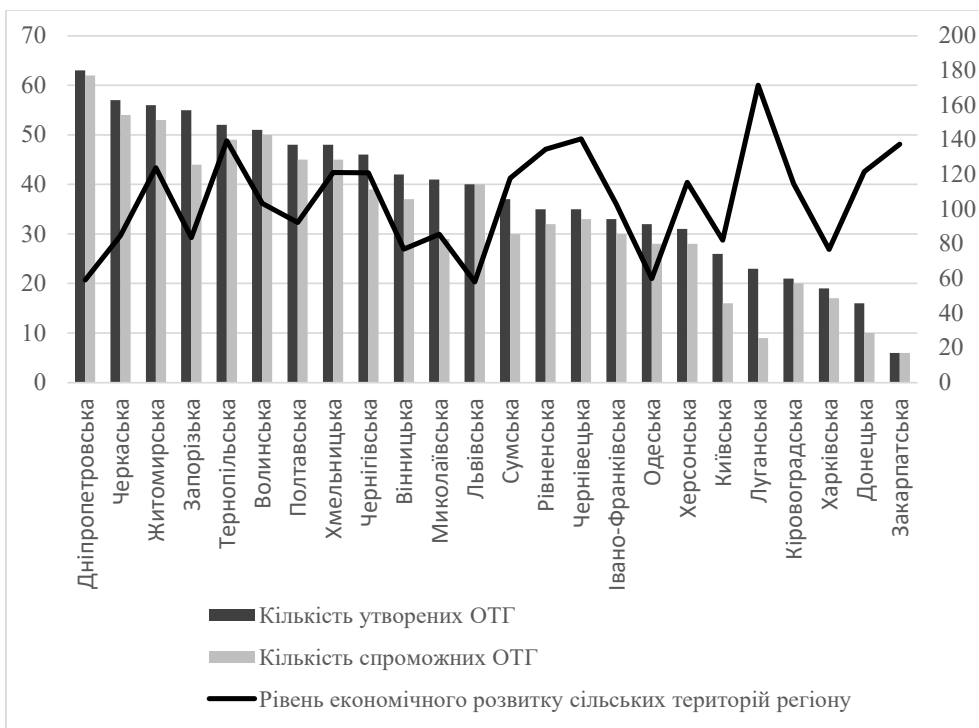

Рис. 1. Ранжування регіонів України за кількістю утворених ОТГ

Джерело: побудовано за даними [2]

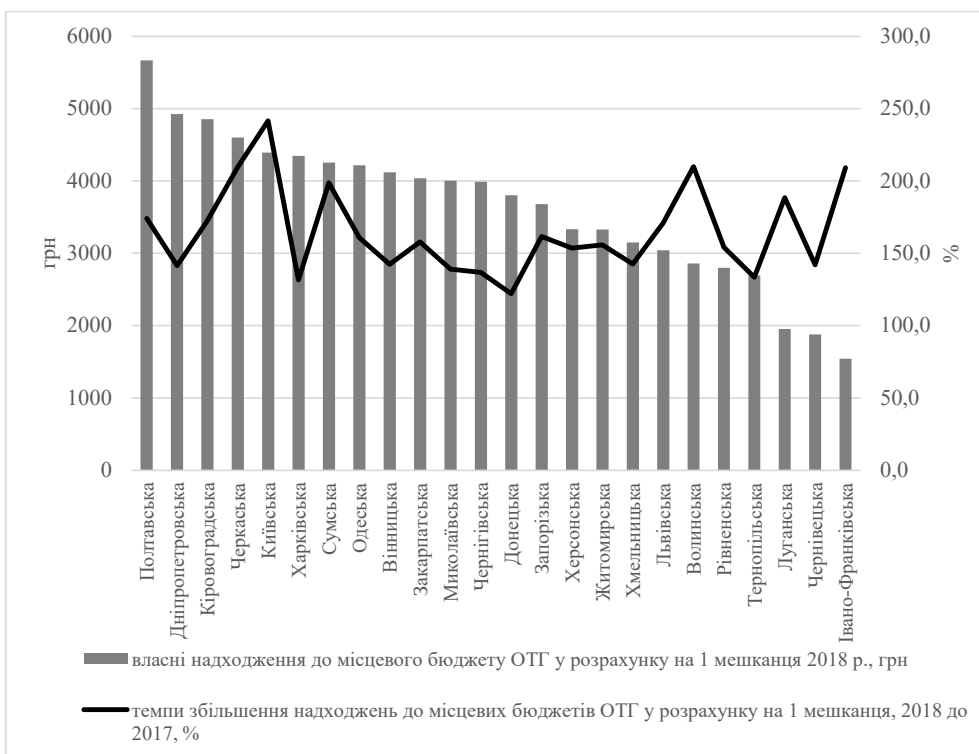
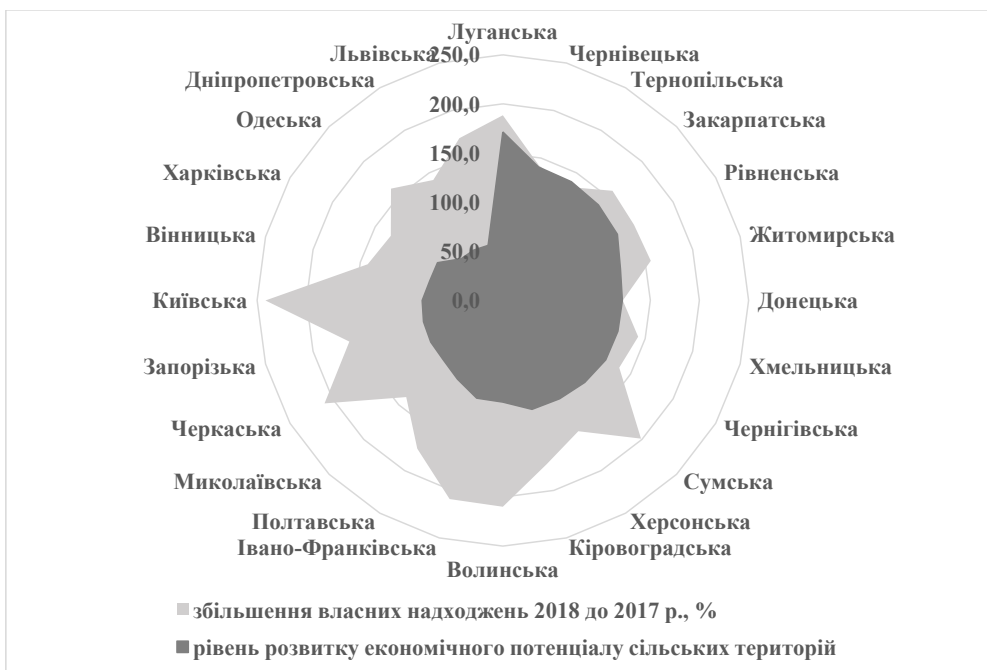

Рис. 2. Ранжування регіонів України за обсягом власних надходжень до місцевого бюджету ОТГ у розрахунку на одного мешканця у 2018 р., грн

Джерело: побудовано за даними [4]

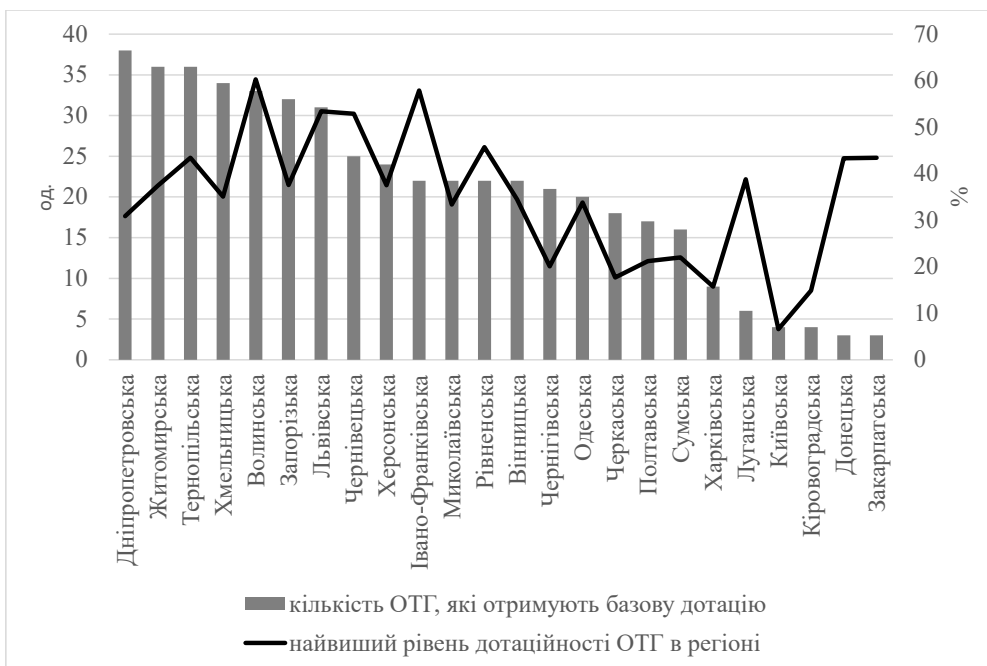
Слід відзначити, що в результаті реформи децентралізації всі місцеві бюджети демонструють зростання власних доходів. У розрахунку на одного мешканця їх

рівень найвищий у Полтавській, Дніпропетровській та Кіровоградській областях (рис. 2), найнижчий – у Івано-Франківській, Чернівецькій та Луганській областях.

Рис. 3. Взаємозв’язок темпів збільшення власних доходів місцевих бюджетів ОТГ у розрахунку на одного жителя та рівнем розвитку економічного потенціалу сільських територій

Джерело: побудовано за даними [4]

Рис. 4. Ранжування регіонів України за кількістю ОТГ, які отримали базову дотацію у 2018 р., од.

Джерело: побудовано за даними [4]

Щодо темпів змін обсягів власних надходжень до місцевих бюджетів, то більш ніж у два рази вони збільшилися у Київській, Волинській та Івано-Франківській областях. Проте коефіцієнт кореляції $-0,096566$ між темпами збільшення власних доходів місцевих бюджетів ОТГ у розрахунку на одного жителя та рівнем роз-

витку економічного потенціалу територій указує на відсутність взаємозв’язку між цими показниками.

Щодо рівня дотаційності бюджетів ОТГ, то найвищий рівень у Волинській, Івано-Франківській та Львівській областях, найнижчий – у Київській області (рис. 4). Тобто можна стверджувати про відсутність

Таблиця 2. Вихідні дані для розрахунку коефіцієнтів кореляції рівня розвитку економічного потенціалу, рівня дотаційності та обсягу власних доходів до місцевих бюджетів ОТГ

Регіон	Сума місць сільських територій регіону за рівнем розвитку економічного потенціалу	Власні доходи ОТГ на 1 мешканця, 2018 р., грн	Зростання власних доходів ОТГ на 1 мешканця у 2018 р. порівняно з 2017 р.	Частка ОТГ, які перераховують реверсну дотацію, %	Найвищий рівень дотаційності, %
Вінницька	77	4119,6	142,3	26,5	34,5
Волинська	103,4	2860,6	209,9	17,5	60,3
Дніпропетровська	59,2	4923,3	141,5	16,1	30,9
Донецька	121,6	3802,3	122	44,4	43,3
Житомирська	123,9	3327,9	155,8	15,6	37,4
Закарпатська	137,5	4036,8	157,8	16,7	43,4
Запорізька	83,6	3680,6	161,6	5,6	37,6
Івано-Франківська	102,9	1543,3	209,2	4,3	57,9
Київська	82,1	4389,8	241,5	44,4	6,6
Кіровоградська	114,7	4853,6	172,4	46,2	14,9
Луганська	171,5	1954,5	188,4	12,5	38,8
Львівська	58	3042	170,9	11,4	53,4
Миколаївська	85,6	4003,2	139	17,9	33,4
Одеська	60	4217,3	160,9	12	33,8
Полтавська	92,4	5665,7	174,1	35,9	21,2
Рівненська	134,6	2800,7	154,1	8	45,7
Сумська	117,9	4254	198,8	17,9	22
Тернопільська	139,5	2696,5	133,3	5	43,4
Харківська	76,8	4346,1	131,6	16,7	15,7
Херсонська	115,5	3331,7	153,6	3,8	37,5
Хмельницька	121,2	3149,6	142,5	10,3	35,1
Черкаська	84,7	4598,8	209,5	15,4	17,7
Чернівецька	140,5	1880	142,1	3,9	52,9
Чернігівська	120,9	3989,1	136,7	21,6	20,1

Джерело: побудовано за даними [4]

Таблиця 3. Результати розрахунку коефіцієнтів кореляції рівня розвитку економічного потенціалу, рівня дотаційності та обсягу власних доходів до місцевих бюджетів ОТГ

Вид потенціалу	Власні доходи бюджету ОТГ на 1 мешканця, 2018 р., грн	Зростання власних доходів бюджету ОТГ на 1 мешканця, 2018 р. порівняно з 2017 р.	Частка ОТГ, які перераховують реверсну дотацію, %	Найвищий рівень дотаційності, %
Рівень розвитку економічного потенціалу	-0,5222	-0,09651	-0,13929	0,245037
Потенціал підприємництва	-0,04504	-0,18515	-0,21669	-0,20573
Ресурсний потенціал	0,254536	-0,09349	0,103699	-0,11703
Промисловий (сільськогосподарський) потенціал	-0,01183	-0,2742	-0,21609	-0,18358
Потенціал ринкової інфраструктури	-0,05821	-0,00494	-0,15103	-0,31245
Потенціал самоврядування	-0,1668	-0,16881	-0,01953	0,099915
Потенціал трудових ресурсів	0,000227	-0,09725	-0,03518	-0,16598
Культурний потенціал	0,347458	0,179796	0,104206	-0,24682
Потенціал соціальної інфраструктури	-0,23523	-0,45908	-0,10361	0,254559
Потенціал зовнішньоекономічного партнерства	-0,05644	-0,12857	-0,3325	-0,08924
Інституційний потенціал	0,356595	0,158993	0,325579	-0,35808
Потенціал економічного, культурно та освітнього партнерства	-0,11609	0,060628	-0,40714	-0,13291
Екологічний потенціал	0,061406	0,183702	0,309734	-0,02212
Потенціал транспортної інфраструктури	-0,27364	-0,12055	-0,13605	0,026226

Джерело: побудовано за даними [4]

зв'язку між рівнем економічного розвитку та рівнем дотаційності ОТГ.

За допомогою аналітичних інструментів програми Microsoft Office Excel було досліджено зв'язок між рівнем розвитку економічного потенціалу в цілому та його окремих складників, а також рівнем дотаційності та власними доходами місцевих бюджетів ОТГ. Вихідні дані наведено в табл. 2, результати розрахунків – у табл. 3.

Отже, найбільш суттєвим є прямиий зв'язок між:

- рівнем розвитку економічного потенціалу та власними доходами бюджету ОТГ на одного мешканця;
- потенціалом соціальної інфраструктури та темпами зростання власних доходів бюджету ОТГ на одного мешканця;
- часткою ОТГ, які перераховують реверсну дотацію, та потенціалами економічного, культурно, освітнього та зовнішньоекономічного партнерства.

Зворотний зв'язок встановлено між:

- власними доходами бюджету ОТГ на одного мешканця, культурним та інституційним потенціалами;
- часткою ОТГ, які перераховують реверсну дотацію, інституційним та екологічним потенціалами;
- рівнем дотаційності та потенціалом ринкової інфраструктури, інституційним потенціалом.

Решта зв'язків є несуттєвими.

Висновки з проведеного дослідження. Зростання доходів місцевих бюджетів зумовлене не ефективнішим використанням економічного потенціалу громад, а іншими чинниками, передачею до місцевих бюджетів надходжень від цілої низки податків. Можна стверджувати, що бюджети ОТГ не вичерпали свій потенціал до зростання за умови формування системи стратегій розвитку економіки територіальних громад, побудови механізму його реалізації та подолання корупції на всіх рівнях влади.

1. Терещенко В.К., Коробенко Р.І. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільських територій. Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». 2018. № 2. С. 18–25.

2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/kaznachejstvo-informuye/obyednani-teritorialni-gromadi> (дата звернення: 16.08.2019).

3. Про схвалення концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (дата звернення: 16.08.2019).

4. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2019).

1. Tereshchenko V.K., Korobenko R.I. Metodologichni pidkhody do ocinky ekonomichnogo potencialu silskykh teryoryi. Dergava ta regiony. Seryia: Ekonomika ta pidpryemnytstvo. 2018. № 2. S.18-25 [Methodological approaches to evaluation of the economic potential of rural territories. The state and the regions. Series: Economics and Business. 2018. № 2. P.18-25].

2. Ofitsiynyi sait Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy [Official website of the Treasury Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.treasury.gov.ua/ua/kaznachejstvo-informuye/obyednani-teritorialni-gromadi> (accessed 16 August 2019)

3. Pro skhvalennia kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 r. № 333-r / Kabinet Ministriv Ukrainy [About the conceptual reformation of the government's self-determination and territorial authority in Ukraine: The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine for the first quarter of 2014 p. No. 333-r / Cabinet of Ministers of Ukraine]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80> (accessed 16 August 2019)

4. Detsentralizatsiia v Ukraini [Decentralization in Ukraine]. URL: <https://decentralization.gov.ua/> ((accessed 16 August 2019)

E-mail: rom30iv@gmail.com